

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ
DOPLŇUJÍCÍ PEDAGOGICKÉ STUDIUM

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

2024

Mgr. Marta Faltysová

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Doplňující pedagogické studium

Návrh učebního textu poslední Přemyslovci
do předmětu dějepis na základní škole

Závěrečná práce

- 3) Kalhous, Z., Obst O. a kol.: Školní didaktika. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073675714
- 4) Vališová, A., Kasíková, H.: Pedagogika pro učitele. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9

Termín odevzdání práce: 15.6.2024

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Ilona Ďatko, Ph.D.

Podpis vedoucího

Prohlašuji, že jsem se seznámil(a) se zásadami pro vypracování závěrečné písemné práce v rámci DPS.

v Pardubicích dne: 27.9.2023

Podpis studující(ho):

Prohlašuji:

Práci s názvem Návrh učebního textu poslední Přemyslovci do předmětu dějepis na základní škole jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 15. 6. 2024

Marta Faltysová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Mgr. Iloně Ďatko, Ph.D., za vedení, odborné rady a připomínky, které mi poskytla při zpracování této závěrečné práce. Dále celé mojí rodině za podporu nejen během psaní této práce, ale i během celého studia.

ANOTACE

Cílem této práce je vytvoření návrhu učebního textu do předmětu Dějepis pro žáky 2. stupně základní školy. Navrhovaný učební text je zaměřen na život posledních Přemyslovců. Účelem je žákům poskytnout základní přehled o Přemyslu Otakarovi II., o jeho vztahu k nemanželskému synovi Mikulášovi a Mikulášově dalším působení po smrti otce. Ráda bych osvětlila na posledních Přemyslovcích žákům pojem levoboček, který vůbec neznají, a i v učebnicích určených pro 2. stupeň základní školy na něj narazí opravdu jen velmi výjimečně. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část a vlastní didaktický rozbor navrženého didaktického textu.

KLÍČOVÁ SLOVA: základní škola, levoboček, dějepis, Přemyslovci

TITTLE

Proposal for a history textbook: The Last Přemyslids for Primary School

ANNOTATION

The aim of this work is to create a design for a textbook for the subject of History for lower secondary school students. The proposed textbook focuses on the lives of the last Přemyslids. The purpose is to provide students with a basic overview of Přemysl Otakar II., his relationship with his illegitimate son Nicholas, and Nicholas's further activities after his father's death. I would like to explain the concept of an illegitimate child to the students through the last Přemyslids, a concept they are completely unfamiliar with, and which is very rarely mentioned even in textbooks intended for lower secondary school students.

The work is divided into a theoretical and practical part and includes a didactic analysis of the proposed educational text.

KEYWORDS

Primary school, illegitimate child, history, Přemyslid dynasty

OBSAH

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK.....	9
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	10
ÚVOD.....	11
1 TEORETICKÝ ZÁKLAD.....	13
1.1 Pedagogika.....	13
1.2 Obecná didaktika	13
1.3 Speciální didaktiky	14
1.3.1 Oborová didaktika.....	14
1.3.2 Předmětová didaktika	14
1.3.3 Odborných předmětů	15
1.3.4 Školní didaktika	15
2. UČEBNICE A UČEBNÍ TEXT	16
2.1 Učebnice	16
2.1.1 Požadavky na tvorbu učebnice	17
2.1.2 Důležitost učebnice ve vzdělávacím procesu	18
2.2 Učební text.....	19
2.2.1 Vlastnosti učebního textu.....	19
3. PRAKTICKÁ ČÁST – TÉMA UČEBNÍHO TEXTU: POSLEDNÍ PŘEMYSLOVCI.....	21
3.1 Charakteristika školy, pro kterou je text určen.....	21
3.2 Výuka dějepisu	21
3.3 Učební text: Poslední Přemyslovci	23
3.4 Doplnující aktivity k učebnímu textu	34
4. DIDAKTICKÝ ROZBOR TEXTU	44
5. ZÁVĚR	46
POUŽITÁ LITERATURA	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	51

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1 Zlatá bula sicilská (Emperor Frederick II.)	24
Obrázek 2 České království za Přemysla Otakara II. (Mandelová, 1996, s. 35)	25
Obrázek 3 Bitva na Moravském poli (Anton Petter)	27
Obrázek 4 Hrad Bezděz (Jan Antonín Venuta)	28
Obrázek 5 Rub a líc pražského groše (Válková, 2015, s. 95).....	29
Obrázek 6 Letecký pohled na Zbraslavský klášter (Zdeněk Fiedler)	29
Obrázek 7 Územní výboje Václava II. (Mandelová, 1996, s. 36)	30
Obrázek 8 Zjednodušený rodokmen posledních Přemyslovců (Válková, 2015, s. 96).....	32
Obrázek 9 Ukázka výsledných obrazců trimina (Triminos).....	35
Obrázek 10 Trimino Přemyslovci k rozstříhání (vlastní tvorba autorky).....	36
Obrázek 11 Ukázka wordwallové aktivity (vlastní tvorba autorky).....	37
Obrázek 12 Erb Přemyslovců (Erb_Přemyslovců.png)	40
Obrázek 13 Slepá mapa Evropy (Kontrolní slepá mapa Evropy).....	41
Obrázek 14 Vyobrazení ze Zbraslavské kroniky (Zbraslavská kronika, 1976, s. 256)	42

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

RVP - Rámcový vzdělávací program

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ŠVP - Školní vzdělávací program

ISBN - International Standard Book Number

ÚVOD

Když se řekne dějepis, představí si mnoho lidí pouze šílené množství dat a k nim přiřazenou událost. Na tom totiž dříve byly postavené některé učebnice a přizpůsoboval se tomu i výklad mnohých pedagogů. Dnes se již více učebnice snaží představit dějiny „záživnější“ formou. Učebnice obsahují množství obrázků, využívají pro názornost časových os a ty nejnovější jsou dokonce v online verzi. Žáci si je tedy mohou prohlížet na tabletech, počítačích nebo je vyučující promítá během hodiny na interaktivní tabuli. Ojedinele se vyskytují i alternativní druhy učebnic, některé jsou například zaměřené na badatelskou výuku. Co mi ale ve většině dnešních učebnic chybí, je slovníček různých pojmů. Některé slovník pojmů sice mají, ale z každé kapitoly většinou obsahuje pouze jeden až dva výrazy. Přitom dnešní žáci, kteří žijí v digitální době a díky nedostatečné četbě mají čím dál menší slovní zásobu, nerozumí mnohým výrazům, které předchozí generace znali a nepotřebovali vysvětlit. Neměly by tedy alespoň učebnice být takovýmto nápomocným, vysvětlujícím textem, kterým jim dovede pojmy nejen předkládat, ale i vysvětlovat, udávat jim souvislosti?

Jedním z mnoha pojmů, na které jsem během své dosavadní pedagogické praxe narazila, je pojem levoboček. Kdykoliv se během hodin dějepisu na tento pojem zeptám, jeho význam mi vysvětlí maximálně 1-2 žáci ze třídy. Ostatní neznají, nikdy neslyšeli, při četbě na něj nenarazili. Přitom tento pojem je v rámci středověkých dějin běžně v odborných kruzích užívaný.

Udělal jsem si malý průzkum v učebnicích dějepisu pro 2. stupeň základních škol a víceletá gymnázia. Prošla jsem si v rámci svých příprav tyto učebnice dějepisu pro 7. ročník základních škol: Hravý dějepis, Středověk a raný novověk, Učebnice pro 7. ročník ZŠ a víceletá gymnázia (nakladatelství Taktik International, s.r.o.); Dějepis 7, učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia (nakladatelství Fraus); Dějepis 7, středověk a raný novověk, pro základní školy (nakladatelství SPN); Dějepis 7, učebnice vytvořená v souladu s RVP ZV, Středověk, počátky novověku, doporučujeme pro 7. ročník základní školy a odpovídající ročníky víceletého gymnázia (nakladatelství Nová škola, s.r.o.). Ani v jedné jsem na tento pojem nenarazila. Nenarazila jsem bohužel ani na jeho jiné ekvivalentní výrazy. Učebnice se nám nevěře a nemanželským dětem panovníků a šlechticů vůbec nevěnuje. Rozhodla jsem se tedy zkusit vypracovat učební text o posledních Přemyslovcích, v rámci kterého, bych tento pojem žákům ráda objasnila přímo na konkrétní osobě – nemanželském synovi Přemysla Otakara II. Mikuláši Opavském. Nemyslím si totiž, že je správné vytvářet u žáků mylné představy o tom, že panovníci a šlechtici byli muži ctnostných mravů, kteří nikdy nezesmilnili.

Celou práci jsem rozdělila do čtyř částí. V první části se věnuji vysvětlení základních pojmů souvisejících s pedagogikou a didaktikou. V druhé části bych ráda teoreticky představila školní učebnici, k jakému účelu slouží, jak by měla být tvořena a dotknu se i základních kritérií při vzniku učebnici a následných požadavcích pedagogů při jejich výběru. Nedílnou součástí bude i krátký rozbor, jak by měl učební text vypadat. Na tento rozbor by navazovala již praktická část této práce, samotný učební text zaměřený na poslední Přemyslovce. Následovat bude doplňující učební text o Mikuláši I. Opavském. Vše pak doplní i o několik aktivit, které lze použít v různých fázích hodiny. Na závěr práce zařazuji didaktický rozbor učebního textu.

1 TEORETICKÝ ZÁKLAD

V této části práce bych ráda vysvětlila definici pojmu pedagogika, zabývala se obecnou didaktikou a speciální didaktikou a jejím dalším dělením.

1.1 Pedagogika

Když se řekne pedagogika, chápou tento pojem jinak lidé v odborných kruzích a jinak laikové z řad široké veřejnosti. Zároveň i mezi odborníky neexistuje jednotná definice a liší se často autor od autora.

Pojem pedagogiky nás provází již dlouhou řádku let. Pochází z antického Řecka, kde byl ve staré řečtině výrazem paidagógos označován otrok, který pečoval o syna svého pána, kterého doprovázel mimo jiné i do školy. Dále tento pojem přebrala antická latina a pedagogus už neoznačoval pouze otroka-průvodce, ale i učitele, vychovatele. Odtud se již rozšířil tento pojem do většiny indoevropských i jiných jazyků. (Průcha, 2009, s. 20)

Profesor Průcha se svými spolupracovníky v Pedagogickém slovníku definuje pedagogiku takto: V odborném významu je to věda a výzkum, který se zabývá vzděláváním a výchovou, není to vázané pouze na školní prostředí, ale je bráno z širšího hlediska – veřejného, celoživotního. Dále lze chápat a definovat pedagogiku jako studijní obor, předmět na vysokých školách, který připravuje budoucí učitele na jejich povolání. V anglosaských zemích má tento výraz ještě jiný význam. Definuje jím práci učitele, který se snaží dosáhnout cílů vzdělávání. (Průcha a kol., 2009, s. 197) Vysvětlení pojmu pedagogika a jeho chápání se ale značně liší i mezi některými evropskými zeměmi. Je to dáno rozdíly v jejich historii a kultuře. (Průcha, 2009, s. 27)

1.2 Obecná didaktika

Základ slova didaktika musíme hledat v řeckém slově didaskein, které v překladu znamená učit se, vyučovat, jasně vykládat, dokazovat. V průběhu dějin se výklad tohoto termínu měnil zároveň se změnami požadavků na výchovu a vzdělávání. (Skalková, 2007, s. 13)

V českých zemích se systematicky didaktikou začal jako první zabírat Jan Amos Komenský. Ten radil, aby pedagog správně vyučoval tak, aby se žák učil hbitě, s chutí a důkladně. I když je samozřejmě toto pojetí didaktiky již dnes jiné, lze ho považovat za průkopníka didaktické teorie. (Dvořáková, 2015, s. 57)

Didaktika je spíše ale pojmem kontinentální Evropy, vždyť např. není uveden ani v britském slovníku *Dictionary of Education* (1993). V české odborné pedagogické literatuře bývá didaktika chápána jako teorie vzdělávání a vyučování. (Kalhous a kol., 2009, s. 17 a 30) Skalková její působení vymezuje takto: didaktika se zabývá tím, jak obsahy, které jsou výsledkem společensko-historické zkušenosti, postupně přecházejí do vlastnictví žáků během vyučování. Tento proces zahrnuje činnosti učitelů a žáků, při nichž si žáci osvojují učivo prostřednictvím výuky a učení. (Skalková, 2007, s. 15).

1.3 Speciální didaktiky

Pod termínem speciální didaktiky si můžeme představit souhrn různých specifických didaktik, které jsou představeny níže.

1.3.1 Oborová didaktika

Oborová didaktika se zaměřuje na výuku konkrétního studijního oboru, například přírodovědných předmětů. Tento pojem není dosud přesně definován a existují různé interpretace jeho významu. Někteří jej vnímají jako metodiku, tedy pravidla správného vyučování daného oboru. Jiní jej chápou jako komplexní aplikovanou vědu, která vychází ze základního výzkumu. V současnosti se vývoj oborových didaktik ubírá spíše směrem k tomuto komplexnímu pojetí. Tento trend zdůrazňuje hlubší propojení mezi teoretickým výzkumem a praktickou výukou. Výsledkem je širší a integrovaný přístup, který se snaží zohlednit různé aspekty efektivní výuky v rámci daného oboru. (Zormová, 2014, s. 12)

1.3.2 Předmětová didaktika

Předmětová didaktika se zaměřuje na metody a strategie výuky jednotlivých předmětů, jako je například dějepis. Tato oblast didaktiky poskytuje konkrétní návody, jak efektivně vyučovat daný předmět. Metodiky se vyvíjejí v souladu s kurikulem školního vzdělávání, které určuje cíle, obsah a standardy výuky. Předmětová didaktika analyzuje obsah předmětu a hledá nejlepší způsoby, jak jej prezentovat žákům. Navrhuje také specifické výukové metody, které podporují aktivní učení a porozumění látce. Součástí je i integrace různých didaktických pomůcek a technologií do výuky. Předmětová didaktika se rovněž věnuje hodnocení účinnosti výuky a identifikaci oblastí pro zlepšení. Jejím cílem je zajistit, aby výuka byla co nejefektivnější a přínosná pro žáky. (Zormová, 2014, s. 12)

1.3.3 Odborných předmětů

Didaktika odborných předmětů na středních školách se zaměřuje na vyučovací proces specifických odborných předmětů. Sleduje cíle, obsah, metody, formy a prostředky výuky, stejně jako průběh a hodnocení jednotlivých fází výuky. Tato disciplína je určena učitelům odborných předmětů. Učitel by měl integrovat poznatky technických a přírodních věd, rozvíjet hodnotové poznatky techniky a připravit žáky na budoucí praxi. Kvalita výuky závisí na vzdělání a zkušenostech učitele, stejně jako na materiálovém zabezpečení školy. Didaktika odborných předmětů se také zabývá otázkami rozsahu a množství učiva v kontextu plnění vzdělávacích cílů. Kvůli široké škále odborných předmětů na středních školách má tato disciplína velmi široký záběr. (Pecina, 2014, s. 10)

1.3.4 Školní didaktika

Školní didaktika je teoretická disciplína zaměřená na problematiku vyučování a učení v konkrétním druhu nebo stupni školy. Zkoumá efektivní metody a strategie výuky přizpůsobené specifickým potřebám vzdělávacího prostředí. Cílem je zlepšit kvalitu vzdělávání a podpořit optimální rozvoj žáků. Školní didaktika také analyzuje vliv vnějších faktorů, jako jsou školní politika a dostupné zdroje, na proces výuky a učení. (Průcha a kol., 2009, s. 299 a Kalhous, 2009, s. 30)

2. UČEBNICE A UČEBNÍ TEXT

V této části práce bych chtěla nastínit význam učebnic, k čemu slouží, jaká by měla být kritéria při jejich tvorbě a následném výběru ze strany pedagogů, kteří s nimi budou ve školách pracovat.

2.1 Učebnice

Historie učebnic sahá až do dávné starověké Asýrie, Babylonu, Egypta a Číny, tedy dlouho před tím, než byl objeven knihtisk. Nejedná se o podobu knih, jak je známe dnes, ale byly to texty vyryté na hliněné destičky. (Průcha, 2009, s. 270) V běžném školním vyučování se s nimi dále setkáváme v antickém Řecku. Samozřejmě masově se rozšířily po vynálezu knihtisku, kdy se staly daleko dostupnějšími pro větší masu lidí. Jedním z těch, kteří stáli za zrodem tvorby moderních školních učebnic, byl i Jan Amos Komenský.

Dnešní školní učebnice jsou na většině škol chápány jako klíčový nástroj ve vzdělávacím procesu. Jsou uzpůsobeny svým obsahem a strukturou tak, aby didakticky napomáhali žákům i učitelům. Učebnice zároveň prezentuje určitou část učiva (je prvkem kurikula) a napomáhá tak žákům s jeho lepším pochopením. (Průcha a kol. 2009, s. 323) Pedagogům dále slouží jako hlavní zdroj plánování výuky.

V dnešní době jsou učebnici připisovány tyto funkce: prezentace učiva, řízení osvojení si učiva a orientační funkce.

- 1) prezentace učiva-pomocí verbální, obrazové a kombinované formy učebnice předkládá uživatelům (žákům, ale i pedagogům) soubor informací.
- 2) řízení osvojení učiva-pedagogovi napomáhá při přípravě hodiny, ale samozřejmě i následně při výuce. Je pomocníkem pro určení např. časové dotace na určitou látku, ale udává i, jak moc jít při probírání učiva do hloubky. U žáka řídí průběh jeho učení a napomáhá mu s pochopením dané látky...
- 3) orientační funkce-například pomocí pokynů, rejstříku, obsahu či slovníku informuje uživatele o způsobu, jak ji lze využít. (Průcha, 2009, s. 277 a 278)

Můžeme se ale setkat i s dalšími definicemi funkce učebnic. Většina autorů odkazuje na Zujevovo dělení funkcí na: informační, transformační, motivační, řídicí, systematizační, koordinační, integrační, sebevzdělávací, diferenciací a hodnotovou. (Sikorová, 2007, s. 14 a 15)

Učebnice, která prezentuje žákům učivo, je nejčastější pomůckou mezi školními knihami. Doplněná ale bývá ještě o pracovní sešity, atlasy, mapy, tabulky, literaturu faktu a další. (Vališová a kol., 2011, s. 148)

2.1.1 Požadavky na tvorbu učebnice

Učebnice by měli objektivně seznámit žáky s určitou problematikou, novou látkou atd. Často je ale jejich obsah ovlivněn představou vzdělávací politiky dané země, jejími ideologickými a politickými principy. Na učebnicích dějepisu, ale i zeměpisu, občanské výchovy a dalších, je to zvlášť patrné. (Průcha, 2009, s. 273).

Dobrá učebnice by tedy měla klást důraz nejen na obrazové (vizuální) komponenty, kterými jsou např. fotografie, umělecké ilustrace, schématické kresby, grafické modely; ale i na jejich vztah k verbálním komponentům, tedy k výkladovému textu, shrnutí učiva, slovníčku pojmů a cizích slov. Dále jsou důležité i otázky a úkoly za lekcí či probíraným tématem, odkazy na jiné zdroje informací. (Průcha 2009, s. 278 a 279). Toto vše a mnoho dalšího nám poukazuje na kvalitu učebnice.

Vydávání učebnic je na českém trhu komerční záležitostí. Existuje spousta nakladatelství, které je vydávají. Jsou to např. SPN, Fraus, Fortuna, Prométheus, SPL-Práce, Nová škola a mnoho dalších. Aby mohly být učebnice dotované státem a zapůjčené žákům, musí jim být státem udělena tzv. schvalovací doložka, která by měla být zárukou zpracování na dostatečné úrovni, vypracování dle RVP, zárukou, že podporuje osvojování klíčových kompetencí a směřuje k dosahování očekávaných výstupů. Nově vydané učebnice, které dostaly schvalovací doložku (obvykle na 6 let), jsou zařazeny do seznamu učebnic a 2x ročně zveřejňovány ve Věstníku a na webových stránkách MŠMT. (Sikorová, 2007, s. 20 a 21).

Kritéria pro schvalování učebnic schválená ministerstvem jsou taková:

- 1) *„Celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními materiály a rámcovými vzdělávacími programy.*
- 2) *Odborná správnost obsahu učebnic (odborná správnost textové složky, grafické složky, jazyková správnost).*
- 3) *Přiměřenost učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků (obtížnost textu, přiměřenost grafické složky, technické zpracování).*
- 4) *Metodické a didaktické zpracování učebnice (vyváženost základních poznatků a činností a doplňujících informací, provázanost strukturních prvků, vhodnost zařazení poznatků,*

motivační úroveň, podpora samostatnosti a aktivity, uplatnění mezipředmětových vztahů, průřezových témat, naplňování cílů vzdělávacího programu).

5) *Zastoupení komponent aparátu prezentace učiva (celkem 14 strukturních prvků).*

6) *Zastoupení komponent aparátu řízení učení (celkem 18 prvků)*

7) *Zastoupení komponent aparátu orientačního (celkem 4 prvky)“*

(Sikorova 2007, s. 21 a 22)

Většina učebnic je tedy vydávána v souladu RVP. Co to ale RVP je? Rámcové vzdělávací programy jsou kurikulární dokumenty určené pro různé druhy škol v České republice. Školám umožňují autonomii a flexibilitu ve výuce. Školy mohou přizpůsobit své programy potřebám a zájmům žáků, čímž podporují individualizaci vzdělávání. Učitelé mají volnost ve výběru výukových metod, což zlepšuje reakci na situace ve třídě. Inovativní přístupy, jako je využívání technologií a projektová výuka, jsou podporovány. Cílem je rozvoj klíčových dovedností žáků a lepší příprava na budoucí pracovní trh. (Skalková, 2007, s. 100 a 101).

Na základě RVP si jednotlivé školy tvoří vlastní ŠVP a dále z nich tematické plány jednotlivých předmětů.

2.1.2 Důležitost učebnice ve vzdělávacím procesu

Její role a význam v rámci moderního vzdělávání je v posledních letech diskutována a zkoumána, zejména v kontextu technologického pokroku a digitálních médií. Některá nakladatelství již vydávají své učebnice i v elektronické podobě. Jak již bylo zmíněno, lze s nimi pracovat na tabletech, interaktivních tabulích, počítačích atd. Je to ale správná cesta? V případě, kdy dojde k výpadku elektřiny, internetu nebo jiného elektronického zařízení, jsou žáci často ztraceni. V důsledku používání těchto zařízení také dochází k enormnímu nárůstu očních vad u dětí a mládeže. Přece jen knižní podoba je pro mladý organismus (již tak zatížený tzv. modrým světlem vyzařujícím ze všech těchto zařízení) daleko zdravější.

Dále je pro žáky v čím dál větší míře problémem jejich nedostatečná čtenářská gramotnost, schopnost orientovat se v textu, v mapě atd. Učebnice je často jedinou knihou, se kterou mnohdy během svého studia přijdou do styku a jejíž text analyzují. (Sikorová, 2007, s. 6)

Klíčovou roli při výběru učebnic hrají většinou učitelé, kteří je vybírají buď sami za sebe nebo jako členové předmětové komise, komise pro výběr učebnic atd. Jsou ale omezováni mnoha faktory: finanční situací školy, rozhodnutím ředitele, preferencemi dalších kolegů, dostupností informací o učebnicích a nakladatelství a mnoha dalšími. (Sikorová, 2007, s. 22)

2.2 Učební text

Učební text, který je často uváděn jako synonymum pro didaktický text, můžeme chápat jako souhrnné označení různých druhů učebnic, skript, příruček a dalších tištěných nebo elektronických materiálů, které jsou uzpůsobeny pro učení ve školních zařízeních. (Průcha a kol., 2009, s. 323)

Napomáhá k tomu, aby žák pochopil a následně si snadno osvojil nové poznatky. Musí být samozřejmě sestavován tak, aby žáka text zaujal a efektivně mu předal nové informace.

2.2.1 Vlastnosti učebního textu

Již Jan Amos Komenský ve svém díle Velká didaktika jasně definoval, jaké vlastnosti by měl učební text mít: „...*Knihy musí předkládat všechno srozumitelně a přístupně, tak aby žákům jistě podávaly světlo, s jehož pomocí mohou sami porozumět všemu i bez učitele...*“ (Průcha, 2009, s. 270).

Pro pedagogický text platí stejné zásady jako pro jakýkoliv jiný text. Musí mít kromě klasických vlastností, jako je čtivost, soudržnost, souvislost a spojitost i tři typické vlastnosti pedagogického textu. Těmi jsou intencionálnost (prezentace pečlivě vybraných a výzkumně ověřených poznatků a dovedností), regulativnost (žák by měl být schopen s takovým textem pracovat i sám; obsahuje slovní pokyny, grafické značky, opakovací otázky) a obtížnost (nastavená obtížnost dle věku žáků). (Čáp, 2001, s. 484-487).

Jak žák porozuměl danému textu si můžeme ověřit mnoha způsoby. Jedním z nejčastějších je ústní zkoušení, určitě přínosnější je ale pozorování žáka přímo při práci s textem. Zajímavou zkušeností je i test, při jehož psaní mají žáci povoleno pracovat s určitým textem. Zde se naplno projeví jejich čtenářská gramotnost. Tu lze charakterizovat jako komplex dovedností a vědomostí jedince, díky kterým umí zacházet s písemnými texty, se kterými se setkává v běžném životě. Nejedná se jen o umění text přečíst a rozumět mu, ale také s ním umět dále pracovat. Vyhledávat, zpracovávat a srovnávat informace, reprodukovat obsah textu. Samozřejmě je čtenářská gramotnost nejen českých dětí silně závislá na jejich sociokulturních faktorech rodinného prostředí žáka. (Průcha a kol., 2009, s. 42)

Již několik let se prosazuje potřeba naučit žáky s textem pracovat. K tomu jsou vedeni již na prvním stupni základní školy a na druhém se tato schopnost dále rozvíjí. Žáci se učí, jak se učit. Toto by mělo být součástí většiny vyučovacích hodin většiny předmětů. Žákům můžeme pomáhat návodnými otázkami. Ty mohou znít například takto:

- 1) Jaká je hlavní myšlenka textu?

- 2) Je něco, co ti dělalo velké problémy při čtení a porozumění tomuto textu?
- 3) Uveď konkrétní věc, které jsi při čtení nerozuměl?
- 4) Vzpomeneš si na nějaké poznatky, informace, o kterých jsi už něco věděl z dřívějšího studia?
- 5) Dovedl bys charakterizovat hlavní myšlenky textu vlastními slovy?
- 6) Napadá tě, jak bys mohl daný text obohatit? (Čáp, 2001, s. 491)

Samozřejmě takovýchto otázek můžeme klást nepřeborné množství.

3. PRAKTICKÁ ČÁST – TÉMA UČEBNÍHO TEXTU: POSLEDNÍ PŘEMYSLOVCI

Závěrečná práce doplňující pedagogického studia se věnuje přípravě učebního textu-učební kapitole určené pro předmět dějepis. Konkrétně se tato látka vyučuje na druhém stupni na základní škole v sedmém ročníku, případně v sekundě na víceletém gymnáziu.

3.1 Charakteristika školy, pro kterou je text určen

Látka o posledních Přemyslovcích je určena pro Základní školu Vysoké Mýto, Javornického, pro předmět dějepis. Tato základní škola má již dlouholetou tradici, založena byla v roce 1906. Aktuálně žáci navštěvují 2 školní budovy: na náměstí O. Vaňorného se nachází budova 1.stupně a je určena pro žáky prvních až třetích tříd. Od čtvrté třídy až do deváté třídy navštěvují žáci budovu na ulici Javornického. Do školy chodí nejen žáci z Vysokého Mýta, ale i z okolních vesnic. Ve školním roce 2023/2024 dochází do naší školy necelých 700 žáků. Sedmý ročník v tomto školním roce tvoří 3 třídy, každá o přibližně 28 žácích. Tento počet se často mění, protože není výjimkou příchod i odchod žáků během školního roku.

3.2 Výuka dějepisu

Část žáků naší školy pochází ze sociálně slabších rodin a z tohoto důvodu se u nás na škole používá při výuce dějepisu pouze učebnice, kterou mají žáci od školy zapůjčenou. Pracovní sešit na dějepis by byl již pro některé problém zaplatit (preferuje se nákup pracovních sešitů na jazyky, včetně českého jazyka a na matematiku).

Jakékoliv doprovodné aktivity do hodin, které nabízí pracovní sešity, které mnohá nakladatelství vydávají k učebnicím, musí chystat daný pedagog sám. Žáci jsou ochuzeni o doplňující textovou, ale i obrazovou část a jsou závislí pouze na zápisu z hodiny (někdy pedagog tiskne, většinou si ale žáci sami píší). Já osobně chystám žákům na každou hodinu zápis, který si na konci hodiny opisují z bílé tabule, na kterou jim ho promítám. Další aktivity řeším kopírováním různých cvičení z dostupných pracovních sešitů, které jsem si sama zakoupila, dále vytvářením vlastních aktivit, které promítáme na bílou tabuli (fixou lze dopisovat dané poznatky) nebo je tisknu a žáci si je vlepí do svého sešitu. Z důvodů velké finanční náročnosti ale tisk máme ve větší míře povolen pouze černobílý.

Takovýto styl příprav klade vysoké nároky na daného pedagoga. Musí mít čas, a hlavně chuť tyto aktivity vytvářet.

Časová dotace pro dějepis v sedmém ročníku je na naší škole nastavena na 2 vyučovací hodiny týdně. Bohužel ale nejsou spojeny a jedná se tedy o dva samostatné 45-minutové celky. Když chci pracovat na nějakém větším projektu, musím se domluvit s některým z kolegů na výměně hodin, což vždy není jednoduché. Vybírám proto aktivity, které lze přerušit a pokračovat na nich další hodinu.

Dle tematického plánu pro předmět dějepis pro sedmý ročník na naší škole by měla být daná látka vyučována v únoru daného školního roku. Plynule navazuje na látku o počátcích českého státu, a naopak na ni navazují kapitoly věnované dalšímu mocnému rodu, Lucemburků. Samozřejmě je toto učivo provázáno i s dějinami ostatních evropských států. Bez znalostí těchto souvislostí ji samostatně nelze vyučovat. České dějiny byly totiž v té době velmi ovlivněny situacemi, které se odehrály v okolních státech. I na toto je při výuce potřeba dát pozor a světové/evropské dějiny předem probrat.

Rozdílný je přístup k tomu, koho považujeme za poslední Přemyslovce. Některé učebnice berou posledních 5 panovníků tohoto rodu (Přemysla Otakara I., Václava I., Přemysla Otakara II., Václava II. a Václava III.), jiné naopak za poslední Přemyslovce považují pouze poslední 3 krále.

U nás na škole se učíme podle učebnice dějepisu pro 7. ročník od nakladatelství Fraus. K této učebnici mám několik výtek (a to nejen k této učebnici pro 7. ročník, ale ke všem dílům pro výuku dějepisu na 2. stupni základní školy od tohoto nakladatelství). Velice mi vadí její názvy kapitol, z kterých mnohdy ani já nejsem schopna poznat, jakou látkou se budeme zabývat. Dále nejsem spokojena se řazení kapitol. Kdy nejsou například Přemyslovci probráni souhrnně, ale mezi jsou vsunuty různé kapitoly z evropských, ale i světových dějin. Nejhorší je práce s mapou. Ty jsou vkládány až za určitý celek. Nejsou součástí textu, žák je tedy musí složitě dohledávat. V místě vložení, většinou jde o dvoustranu, je map několik a opět je složité se zorientovat, která mapa je určená pro kterou látku. Z tohoto důvodu bych ráda mapy vložila přímo do textu, aby žák mohl ihned dané poznatky na ni aplikovat. Co mi ještě chybí je přítomnost slovníčku pojmů v kapitole, nachází se totiž až na konci učebnice.

Já bych se ve svém návrhu učebního textu ráda více věnovala pouze posledním 3 panovníkům z rodu Přemyslovců. Ale v úvodu kapitoly samozřejmě shrnu i dosavadní poznatky o Přemyslu Otakarovi I. a Václavovi I.

Začátek každé vyučovací hodiny by měl vždy obsahovat zopakování minulé látky. Velmi se mi v hodinách osvědčily myšlenkové mapy, rychlý brainstorming, křížovka a další pětiminutové aktivity. Bohužel toto často v učebnicích chybí a na hodiny si návodné otázky a další aktivity vytvářím sama. Proto jsou nedílnou součástí této mé práce, radím je ale až za samotný učební

text. Do něj vkládám pouze kontrolní otázky. Na tyto aktivity se inspiroji v knize Bréda a kol. (Bréda a kol, 2023)

3.3 Učební text: Poslední Přemyslovci

Cílem kapitoly:

Po seznámení se s touto kapitolou bys měl umět:

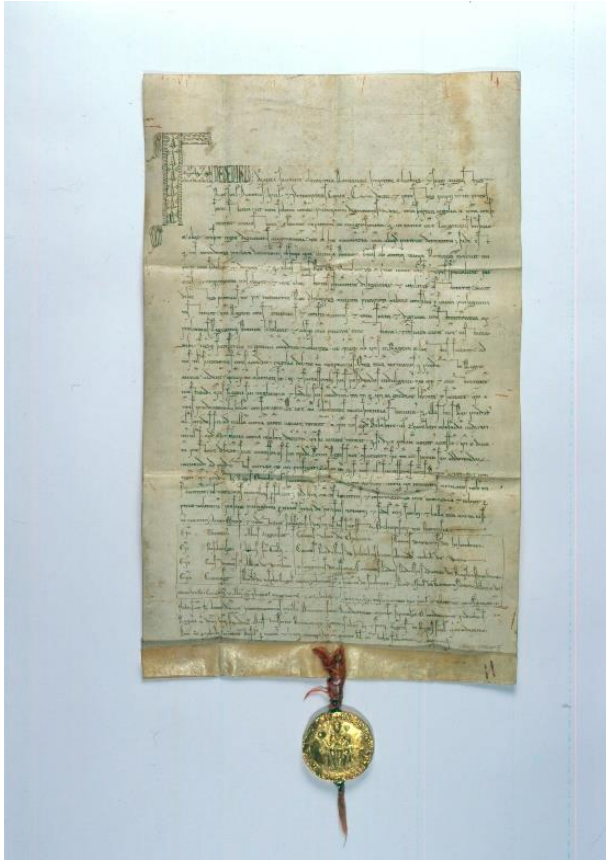
- znát jména i posledních Přemyslovců, kteří vládli v českých zemích
- dát jejich působení do kontextu evropských dějin jednotlivých zemí
- vyjmenovat, o co všechno se tito panovníci zasloužili, popsat jejich úspěchy, ale poukázat i naopak na to, co se jim nepodařilo

Zopakování předchozích naučených poznatků. Zkus odpovědět na tyto otázky:

- 1) Vzpomeň si na první české krále, jak se jmenují a za co a od koho získali královský titul?
- 2) Kterému z našich králů se podařilo získat dědičně titul i pro další své nástupce?
- 3) Jak se jmenoval nástupnický systém a jak fungoval?

Souhrnné opakování předchozího učiva:

Jak již víme z minulé kapitoly, české země se staly dědičným královstvím díky **Přemyslu Otakarovi I.** Ten získal roku **1212 od Fridricha II. Sicilského tzv. Zlatou bulu sicilskou**, dokument, který zaručoval nejen dědičnou držbu královského titulu, ale upravoval i vztah k Svaté říši římské (čeští panovníci se na ní stali zcela nezávislími).

Obrázek 1 Zlatá bula sicilská (Emperor Frederick II.)

Zlatá bula sicilská nese tento název proto, že Fridrich v té době ještě neměl pečeť krále Svaté říše římské. Byl ale zároveň sicilským králem, proto je stvrzena pravost listiny touto pečetí.

Bula (z latinského slova „bulla“) znamená v překladu bublina. Označuje důležitou státnickou listinu, která musí být vždy opatřena pečetí vypouklého (bublínkovitého) tvaru. Od toho její název. Někdy je takto nazývána pouze samotná pečeť.

Přemysl zavedl i **princip primogenitury**, což znamenalo nástup na trůn vždy prvorozeného syna panovníka (dosud na trůn vždy usedl nejstarší muž rodu). Díky tomu mohl prosadit korunovaci svého syna **Václava I.**

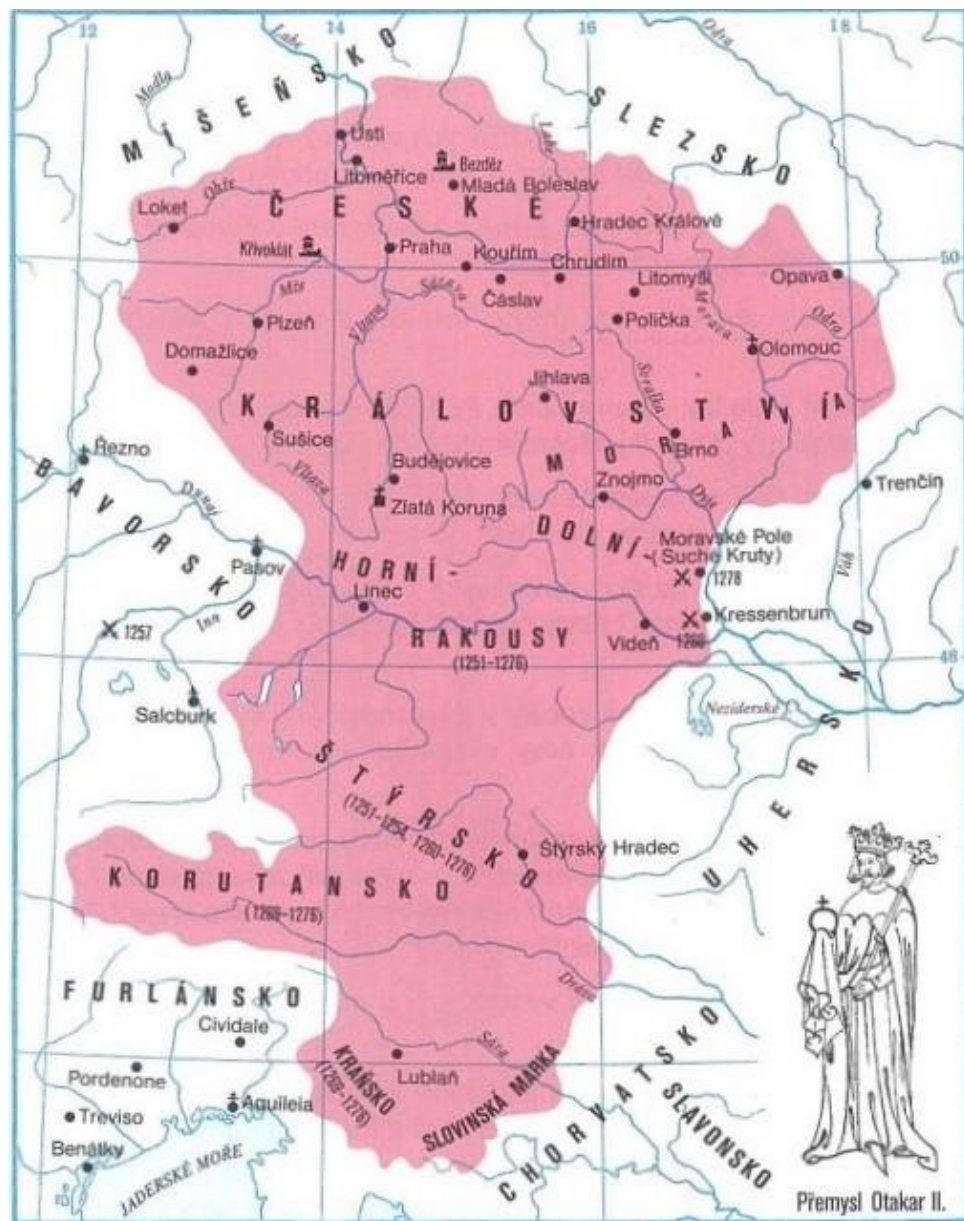
Ten po smrti svého otce pokračoval v rozvoji země. **Zakládáno** bylo mnoho **nových měst** a podporována byla i **vesnická kolonizace**, díky které se do země dostalo mnoho Němců. Napomohly k tomu i objevy bohatých **nalezišť stříbra u Jihlavy** a později u **Kutné Hory**. Pokračoval po svém otci také v budování gotických hradů (Křivoklát, Týřov, Zvíkov). Na hradech se pak prosazovala dvorská rytířská kultura.

Výklad nové látky – první hodina:

Přemysl Otakar II. jako druhorozený syn Václava I. původně na trůn nastoupit neměl. Rozhodl se pro dráhu kněze a dostalo se mu tedy výborného vzdělání. Po nečekané smrti staršího bratra se ale situace změnila. V roce **1253** nastoupil na trůn po smrti svého otce (pokusil se o převzetí moci již za života svého otce, ale toto povstání nakonec nevyšlo). Jako osmnáctiletý se oženil s o třicet let starší **Markétou Babenberskou**. Tímto **sňatkem získal rakouské země**. Na ty si ale činil nárok i **uherský král Béla IV.** Vojska obou panovníků se

střetla v roce **1260 v bitvě u Kressenbrunnu**. Vítězně z této bitvy vyšel Přemysl Otakar II. Jelikož ale jeho manželství bylo stále bezdětné, nechal se s Markétou rozvést. Podruhé se **oženil** s vnučkou Bély IV. **Kunhutou** a upevnil tak mír s Uhrami.

Během své vlády se snažil udržet a rozšířit i svůj vliv v rakouských zemích. Kromě nich připojil ještě **Štýrsko, Korutany a Kraňsko**. Jeho říše tak sahala až k Jaderskému moři.

Obrázek 2 České království za Přemysla Otakara II. (Mandelová, 1996, s. 35)

Jak již z dřívější kapitoly víte, zúčastnil se i křížové výpravy do Pobaltí proti pohanským Prusům, kde na břehu Baltského moře založil město **Královec** (dnešní Kaliningrad).

V Čechách zakládal i další města např. České Budějovice, Čáslav, Louny, Písek nebo Domažlice. Díky bohatství a moci se mu začalo přezdívat **král železný a zlatý**. Železný pro svoje úspěchy v boji a těžkou jízdu. Zlatý pro své bohatství, patřil totiž k nejbohatším panovníkům Evropy, a to díky těžbě stříbra a zlata.

Ve Zbraslavské kronice ho popisují takto: „*Byl v Království českém jeden král mocný a zdatný, jménem Otakar. Dal sepsati zákony a zjemnil některými pravidly uhlopenosti hrubosti českého lidu, živořícího dosud v hovadských mravech ...*“

Kontrolní otázka:

Jak chápeš pojem „hovadské mravy“? Zkus tento pojem vysvětlit vlastními slovy.

Přemysl Otakar II. byl velmi silným panovníkem. Česká šlechta i německá knížata se jeho moci obávala. Kurfiřti proto nepodpořili jeho kandidaturu na post **krále Svaté říše římské** a místo něj v roce 1273 raději zvolili **Rudolfa Habsburského**. Předpokládali, že tento bezvýznamný hrabě bude vládnout dle jejich požadavků. Přemysl se ale odmítl novému říšskému králi podvolit a mezi oběma muži vzniklo velké nepřátelství. Rudolf si na svou stranu přiklonil některé šlechtice v čele s jihočeskými Vítkovci. S jejich pomocí donutil Přemysla, aby se **vzdal všech území**, která během své vlády získal. **Zůstaly mu tedy jen Čechy a Morava**. Za těchto podmínek **uzavřeli oba muži mír**, který stvrdili zasnoubením Přemyslova jediného syna Václava a Rudolfovi jediné dcery Jitky (Guty).

Mír netrval dlouho neboť Přemysl se s tímto stavem nehodlal smířit. Vydal se na válečné tažení proti Rudolfovi, které se mu ale stalo osudným. Válka skončila **bitvou na Moravském poli** u Suchých Krut (na území dnešního Rakouska) **26.8.1278**. Jeho vojsko bylo poraženo a on sám v bitvě zahynul.

Obrázek 3 Bitva na Moravském poli (Anton Petter)

Bitva byla svedena na pravém břehu řeky Moravy, zúčastnilo se jí cca 55 000 mužů a trvala necelé 3 hodiny. Po jejím konci Rudolf převezl tělo českého krále do Vídně, kde ho nechal nabalzamovat a jeden měsíc ho vystavoval. Následně byl Přemysl Otakar II. pohřben ve Znojmě. Až v roce 1297 byly jeho ostatky převezeny a uloženy v bazilice sv. Víta na Pražském hradě.

Závěrečné otázky k zopakování učiva na konci první hodiny:

1. Který panovník byl nazýván „železný a zlatý“? Vysvětli, proč ho takto lidé nazývali.
2. O která území rozšířil české země Přemysl Otakar II.? Ukaž tato území na mapě a vysvětli, jak je získal.
3. Proč nebyl Přemysl Otakar II. zvolen králem Svaté říše římské?
4. Kdo se postavil proti českému králi a proč?
5. Jak skončil spor Přemysla Otakara II. s Rudolfem Habsburským?

Na začátku druhé vyučovací hodiny věnované posledním Přemyslovcům můžeme pro zopakování použít závěrečné otázky z předchozí hodiny nebo jinou z níže uvedených aktivit.

Pokračování výkladu látky – druhá hodina:

Smrt krále Přemysla Otakara II. byla pro české země krutou ranou. Na trůn totiž usedl jeho teprve sedmiletý syn **Václav II.** Za opatrovníka mu byl zvolen jeho strýc **Ota Braniborský.** Ten ale místo vlády zemi drancoval, plenil a snažil se z ní získat co nejvíce bohatství. V zemi propukl hladomor. Pěkně se Ota nechoval ani k mladému králi, kterého **uvěznil na hradě Bezděz** a později ho dokonce převezl až do Braniborska. Morava byla odtržena a vládu nad ní získal Rudolf Habsburský.

Uvěznění na hradě Bezděz mladého Václava II. velmi ovlivnilo. Způsobilo mu velké duševní problémy. Od té doby se bál bouřek a kočičího mňoukání.

Obrázek 4 Hrad Bezděz (Jan Antonín Venuta)

Česká šlechta si velmi uvědomovala žalostný stav země a žádala návrat Václava II. zpět do země. Po dlouhých pěti letech se nakonec povedlo šlechtě mladého krále vykupit. V roce **1283** se konečně mladý **král vrátil.** Novým poručníkem se mu stal **Záviš z Falkenštejna,** druhý manžel jeho matky Kunhuty. Šířily se ale zvěsti, že Záviš plánuje sesadit mladého krále z trůnu, proto ho Václav nechal zatknout a před hradem Hluboká popravit. Toto za něj vykonal jeho nevlastní bratr Mikuláš, kterého ti představíme na konci této kapitoly.

Nastala doba Václavovy samostatné vlády, kdy se projevil jako velmi schopný a moudrý panovník. Na rozdíl od otce **vládl diplomaticky,** a ne se zbraní v ruce. Snažil se být zadobře také s českou šlechtou.

Do země povolal odborníky z Itálie, kteří vypracovali nová pravidla pro dolování rud. Díky novým nalezištím stříbra v Kutné Hoře zde nechal od roku **1300** razit novou **minci – pražský groš.** Ostatní mincovny v českém království byly zrušeny. Panovník tak měl pod kontrolou

samotnou těžbu stříbra i ražbu mince. Ty se díky vysokému obsahu stříbra staly žádaným platidlem po celé Evropě.

Obrázek 5 Rub a líc pražského groše (Válková, 2015, s. 95)

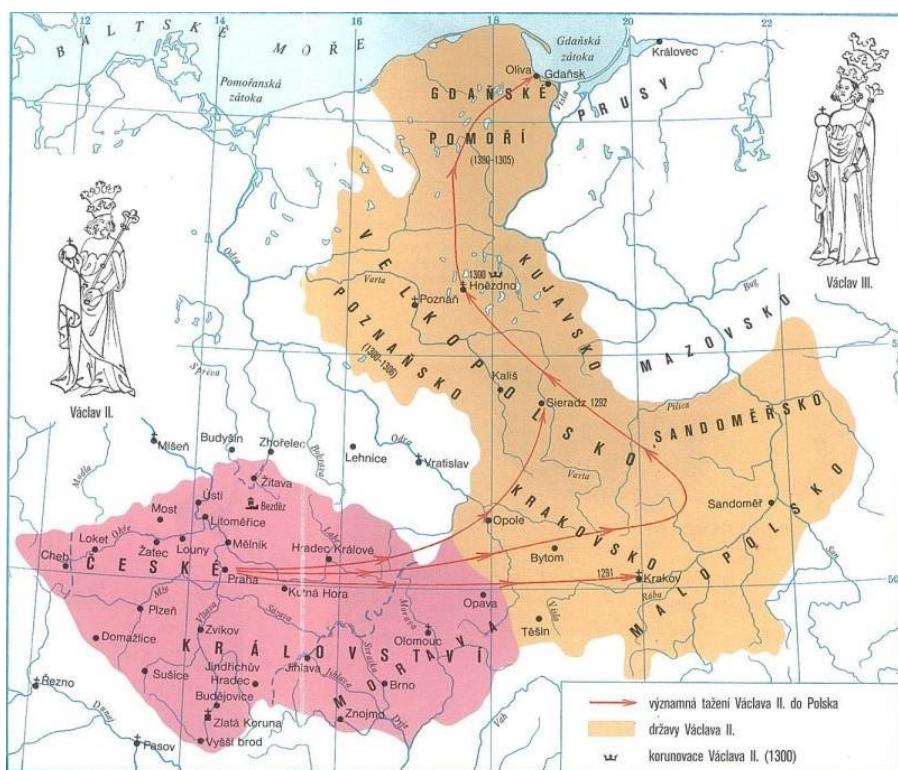
Pražský groš byl ražen od roku 1300 v centrální mincovně ve Vlašském dvoře v Kutné Hoře. Jeho název pochází z latiny (denarius grossus=tlustý denár). Název „pražský“ je odvozen od váhové jednotky – pražské hřivny, ze které se razilo 64 grošů. Tato mince platila až do roku 1547.

Dalším jeho skvělým počinem bylo založení **Zbraslavského kláštera**, který se měl stát pohřebištěm českých králů.

Obrázek 6 Letecký pohled na Zbraslavský klášter (Zdeněk Fiedler)

Po smrti první manželky Jitky se znovu oženil, tentokrát s **Eliškou Rejčkou** (její polské jméno zní Rychenza), dcerou posledního polského krále z vymřelého rodu Piastovců. Díky tomu se stal i **polským králem**. Následující rok vymřela v Uhrách královská dynastie Arpádovců. Opět využil svých diplomatických schopností a **vyjednal uherskou korunu pro svého syna Václava III.**

Obrázek 7 Územní výboje Václava II. (Mandelová, 1996, s. 36)

Moc dlouho si ale země jeho vládu neužila, protože v roce **1305 ve věku 34 let zemřel na tuberkulózu.**

I tohoto panovníka nám popisuje Zbraslavská kronika: „*Byl předmětem obdivu osob vznešených, útěchou ponížených a vytouženým oddechem všech utlačovaných. Byl rozvážný v radách, mocný v pomocích a spolehlivý v jakýchkoli svěřených tajemstvích; dále byl horlivým šířitelem služby boží, neúnavným obnovovatelem světského rytířství a neméně oddaným otcem a ochráncem všech osob duchovních; hned byl mnichem, hned rytířem, hned poskytoval všem knížatům poučení o vládě a žádnému žadateli naprosto neodepřel laskavost královské dobroty.*“

Kontrolní otázka k textu:

Zkus vlastními slovy charakterizovat Václava II., na pomoc si můžeš vzít přídavná jména použitá v textu.

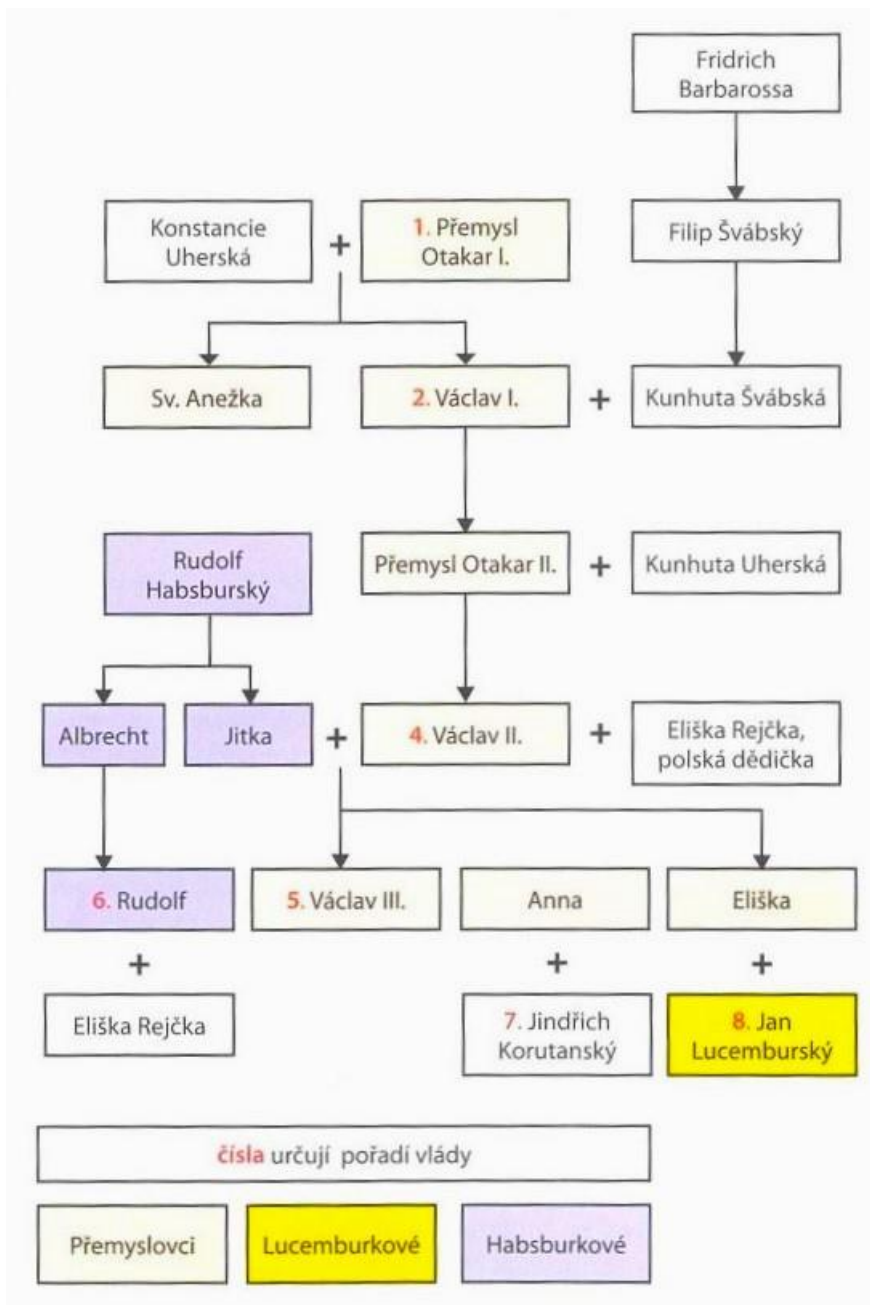
Vlády se ujal jeho patnáctiletý syn **Václav III.** Ten se na rozdíl od svého otce dle svědectví kronikářů daleko raději oddával pití a zábavám v krčmách, místo aby se věnoval narůstajícím nepokojům v Polsku a Uhrách. Rozhodl se zříct se uherské koruny a o tu polskou bojovat.

Vypravil vojenské **tažení do Polska**, ale při zastávce **v Olomouci byl 4.8.1306 zavražděn**. Dodnes není známo, kdo si jeho vraždu objednal a proč. Jelikož nestihl zplodit syna, a byl posledním legitimním potomkem mužského pokolení Přemyslovců, vymírá tento panovnický rod v přímé linii po meči.

Ani on neunikl hodnocení kronikáře ve Zbraslavské kronice: „... *tento Václav, dosud mladičkový, český král a dědic zákonitý a poslední, jediná naděje českého národa, zřítelnice, jež měla být s veškerou péčí opatrována, onen květ nachový, kvítek žádoucí a libezný, násilně je podťat, uschl, klesl a zhynul ...*“.

Kontrolní otázka k textu:

Vysvětli vlastními slovy pojmy: vymírá po meči a vymírá po přeslici.

Obrázek 8 Zjednodušený rodokmen posledních Přemyslovců (Válková, 2015, s. 96)

Všechny tyto informace se běžně můžeš dozvědět v dalších klasických učebnicích dějepisu. Rod Přemyslovců má ale i svou vedlejší „levobočskou“ větev, která vymírá až roku 1521 Valentinem Hrbatým. A jak vůbec vznikla?

Přemysl Otakar II. měl nemanželský poměr s rakouskou šlechticnou **Anežkou** z významného hornorakouského **rodu Kuenringů**, dvorní dámou královny Markéty. Ta ho totiž našla, že neplodný je on a ne ona. Dle legendy jí pověděl: „Dej mi jednu ze svých dam a já ti dokážu, že nejsem neplodný.“ Do roka se jim **narodil syn Mikuláš** a pak ještě několik dcer. Nemanželskému dítěti šlechtice či panovníka se v době středověku říkalo **levoboček**. Ne vždy

se jejich otec přiznal k otcovství. Nemanželských poměrů a z nich zplozených dětí bylo v době středověku mnoho (levobočka měl například i Karel IV.).

U Přemysla Otakara II. to ale bylo jiné. Ten se k Mikulášovi hrdě hlásil. **U papeže Alexandra IV. si vymohl 6.10.1260 uznání Mikuláše za svého syna, ale nepodařilo se mu prosadit ho jako dědice českého trůnu.** Bylo ale o něj postaráno, v listinách z pozdějších let je titulován jako pán Opavy (náležely mu tedy výnosy ze zdejšího zeměpanského majetku). Dokazuje to vřelý vztah Přemysla Otakara II. ke svému nevlastnímu synovi.

Mikuláš se spolu s otcem **zúčastnil bitvy na Moravském poli** a po otcově smrti byl uvrhnut do **uherského zajetí, ve kterém strávil dlouhé 3 roky.** Po svém návratu do země si postupně získal přízeň u lidu opavského a krnovského, a naopak odsud prchla královna Kunhuta se Závišem z Falkenštejna, kterého pojala za manžela.

Mikuláš se sblížil s Rudolfem Habsburským a ten mu domluvil sňatek s jeho blízkou příbuznou **Adelheidou.** Postupně si také **získal přízeň svého bratra krále Václava II.,** který ho pověřil potlačením vzpoury rodu Vítkovců (z něj pocházel i Záviš z Falkenštejna, kterého král zajal). Mikuláš tedy objížděl jejich jihočeské hrady, a když se Závišův bratr Vítek z Krumlova odmítal podvolit, nechal před hradem Hluboká Záviše popraviti.

Poté, co získal Václav II. polskou korunu, převzal Mikuláš **úřad krakovského a sandoměřského hejtmána.** Po smrti Václava III. Mikuláš **nevznesl nárok** na český trůn. Pouze se opět snažil podmanit si Opavsko, které během let ztratil.

Dokonce v několika dokumentech se tituluje jako: **Mikuláš, z boží milosti vévoda, pán a pravý Dědic Země Opavské.** Právoplatně ale převzal do přímé správy opavské vévodství až jeho syn Mikuláš II. Opavský z rukou Jana Lucemburského v roce 1318. A jak již bylo řečeno, tato větev Přemyslovců vymírá až v roce 1521. **Ani jeden její člen ale nikdy nevznesl nárok na český trůn.**

Úkol: Zamyslete se nad tím, proč tak neučinili? Jak by mohla vypadat situace v českých zemích, když by po smrti Václava III. vznesli nárok na český trůn?

Slovníček pojmů k této lekci:

hřivna = váhová jednotka (cca 250 g)

legitimní = opodstatněný, oprávněný

levoboček = nemanželský syn šlechtice či panovníka

tuberkulóza = plicní onemocnění, dříve nazývané součotiny či úbytě

Závěrečné shrnutí:

Ve 13. století upevnili v zemi svou moc přemyslovští panovníci. Od roku 1212 díky Zlaté bule sicilské se české země stávají dědičným královstvím. Za Václava I. je založeno mnoho měst, vzkvétá umění a rytířská kultura. V průběhu svého panování se Přemysl Otakar II. stal nejvýznamnějším vládařem v Evropě. Český stát svou rozlohou sahal až k Jaderskému moři. Bohužel neuspěl při kandidatuře na krále Svaté říše římské a musel se podvolit novému králi Rudolfovi Habsburskému. S ním se nakonec utkal v bitvě na Moravském poli, ve které padl. Po 5 letech vlády Oty Braniborského začal opět zbídačené zemi vládnout Přemyslovec Václav II. V Kutné Hoře nechal razit pražské groše. Díky své diplomacii získal polskou korunu a pro svého syna uherskou. Jeho nástupce Václav III. byl v Olomouci roku 1306 zavražděn a rod Přemyslovců vymírá po meči.

Použitá literatura:

- 1) ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-759-8.
- 2) BÍGL, Zdeněk. *České země za posledních Přemyslovců*. Ilustroval Karel TOMAN. Praha: Albatros, 1993. Dějiny v obrazech. ISBN 80-00-00410-0.
- 3) BARTLETT, Robert, SOMMER, Petr, Dušan TŘEŠTÍK a Josef ŽEMLIČKA, ed. *Přemyslovci: budování českého státu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7106-352-0.
- 4) WIHODA, Martin. *Mikuláš I. Opavský mezi Přemyslovci a Habsburky*. Český časopis historický. 2001, ro. 99, s. 209-230. ISSN 0862-6111
- 5) *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*. 2. opr. vyd., ve Svobodě 1. Praha: Svoboda, 1976. Členská knihnice (Svoboda).

3.4 Doplnující aktivity k učebnímu textu

Všechny níže prezentované aktivity, kromě badatelského listu, který vyžaduje cca hodinovou časovou dotaci, lze použít kdykoliv v průběhu vyučovací hodiny. Mě se nejvíce osvědčilo použít na úvod křížovku nebo trimino. Je to rychlé opakování a mohu například nejrychleji správně řešícím žákům dát malou jedničku za aktivitu.

Jako závěrečné zopakování naučených poznatků mají žáci nejraději wordwall. Pokud mám dostatečné množství tabletů (bohužel na škole se o 20 tabletů dělíme všichni pedagogové, a ne vždy je mám tedy k dispozici), pracují na wordwallu žáci každý sám nebo případně ve

dvojících. Pokud nemáme tablety, promítám ji na bílou tabuli a žáci mi diktují správné odpovědi. Mohou také vytvořit týmy a správné odpovědi sepisují a následně si správné odpovědi hromadně vyhodnotíme.

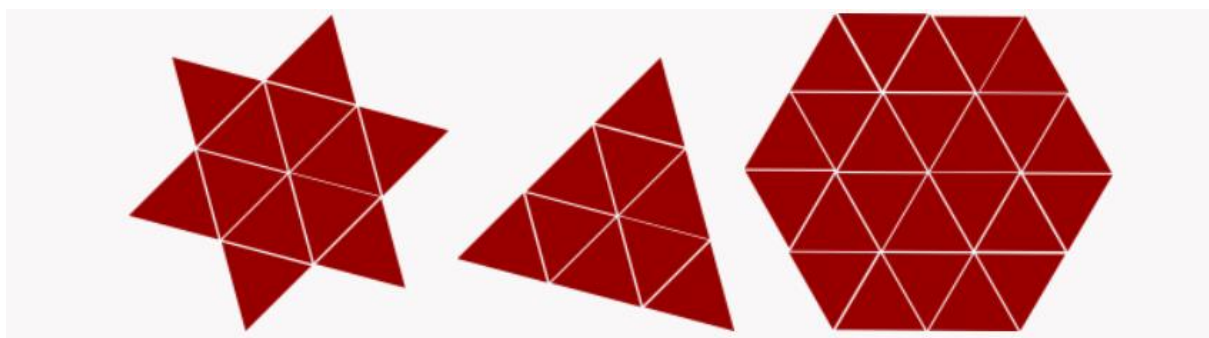
Zde jsou zmiňované aktivity představeny:

Trimino

Trimino je skupinovou prací určenou hlavně pro jednotlivce až maximálně trojice žáků. Jedná se o aktivitu, díky které si žáci nenásilnou formou zopakují probíranou látku, upevní si nové učivo a dají si ho lépe do souvislostí. Aktivitu lze i oznámkovat malou jedničkou jako aktivitu v hodině (žáci to vítají, zlepšuje jim to průměr).

Trimino se tvoří jednoduše přes speciální internetové stránky. Lze ho tedy využít i tak, že si ho žáci vytvoří sami. Nejenom, že si prověří své znalosti dějepisu, ale zároveň se zdokonalí i v oblastech informatiky. Dojde tak k žádanému mezipředmětovému propojení.

Níže přikládám ukázkou, jak vypadá dané trimino po zadání dat do programu. Po vytištění je potřeba jednotlivé trojúhelníky vystříhat. Já je i laminuji, aby mi tato aktivita vydržela i pro další třídy a ročníky. Následně je již nachystaná na hraní. Žáci přiřazují jednotlivé strany trojúhelníků k sobě, jak spolu dané údaje souvisí. Následně vznikne obrazec dle počtu dílků.

Obrázek 9 Ukázkou výsledných obrazců trimina (Triminos)

Na triminu se mi líbí jeho variabilita, kdy mohu pracovat s 9, 12 případně až 30 dvojicemi pojmů.

Wordwall

Tato aktivita je určena jak jednotlivcům, tak ji lze využít při skupinové práci. Opět se tvoří na speciálních webových stránkách. Obrovskou výhodou je velká variabilita zadání. Do webové aplikace pedagog vloží data a pak již jen volí mezi různými variantami. Lze si zvolit pexeso, srovnávání, přiřazování. Aktivitu je možné žákům nasdílet a oni pak pracují každý sám nebo ve dvojicích na svém tabletu, notebooku nebo mobilním zařízení. Další variantou je promítnutí na bílou tabuli a lze pak pracovat dohromady nebo si jednotlivci či skupiny správné odpovědi píšou do sešitu nebo diktují správné řešení pedagogovi, který obsluhuje počítač.

0:14

maminka Jitka Habsburská	roku 1306 zavražděn v Olomouci	bitva u Kressenbrunnu	založil Zbraslavský klášter	manželka Eliška Rejčka	zakládal nová města a hrady
vládl za něj jeho strýc Ota Braniborský	syn Václava II.	rozsah říše až k Jaderskému moři	král zelený a zlatý	manželka Viola Těšínská	ražba pražského groše
Přemyslovci vymřeli po meči	vězněn na hradě Bezděz	padl v bitvě na Moravském poli roku 1278	král český, polský a uherský	získal polskou korunu	manželka Kunhuta

PŘEMYSL OTAKAR II.

VÁCLAV II.

VÁCLAV III.

Odeslat odpovědi

Poslední Přemyslovci

Sdílet

Upravit obsah Vložit Nastavit zadání úkolu | Více ▾

Obrázek 11 Ukázka wordwallové aktivity (vlastní tvorba autorky)

Další varianty úplně stejného zadání jsem pro ukázkou vložila do závěrečných příloh.

Správné řešení k následné kontrole:

1.		Z	L	A	T	Á	B	U	L	A	S	I	C	I	L	S	K	Á
2.				K	R	E	S	S	E	N	B	R	U	N	N			
3.									V	Á	C	L	A	V	I			
4.	M	O	R	A	V	S	K	É	P	O	L	E						
5.								Z	B	R	A	S	L	A	V			
6.							G	R	O	Š								
7.	E	L	I	Š	K	A	R	E	J	Č	K	A						
8.							Ž	E	L	E	Z	N	Ý					
9.									K	U	N	H	U	T	A			

Badatelský list

Pokud je možnost větší časové dotace nebo je na škole např. dějepisný badatelský kroužek nebo volitelný předmět Praktika z dějepisu, lze výuku o posledních Přemyslovcích obohatit o badatelskou činnost. V mém badatelském listu je práce rozdělena do několika částí. Žáci bádají v atlase, pracují s rodokmenem Přemyslovců a samozřejmě mohou využít i nové digitální technologie.

Ukázka badatelského listu:

- 1) Zahraj si na heraldika (člověk zabývajícího se znaky a erby) a zkus popsat erb Přemyslovců.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Obrázek 12 Erb Přemyslovců (Erb_Přemyslovců.png)

- 2) Kde leží Moravské pole, kde byla svedena bitva, ve které padl Přemysl Otakar II.? Co dalšího víš o této bitvě a jejím průběhu?

.....

.....

.....

- 3) Zjistit, na území kterých dnešních států se rozkládalo Uherské Království v době vlády Václava II. a zakresli je do slepé mapy.

Obrázek 13 Slepá mapa Evropy (Kontrolní slepá mapa Evropy)

4) Podle čeho dostal název Vlašský dvůr? Zkus zdůvodnit, proč tomu taky bylo?

.....
.....
.....

5) Václav II. proslul jako velký podporovatel básníků a minesengrů. Zjisti, kdo to jsou minesengři a jakou funkci zastávali ve středověku na šlechtickém dvoře.

.....
.....
.....

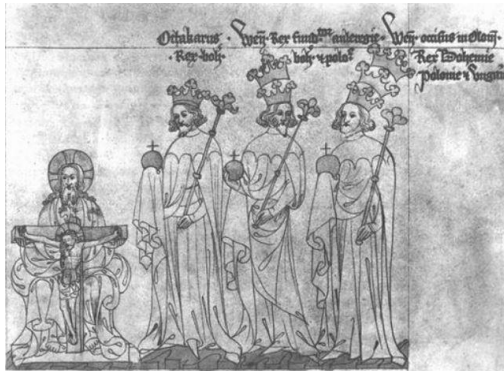
6) Vyhledej si a nakresli oděv středověkého šlechtice a šlechtičny. Jak se lišil od oděvu prostého rolníka?

.....
.....
.....

7) Najdi si v učebnici zjednodušený rodokmen posledních Přemyslovců a zkus najít, kdo byli:

- a) Jak se jmenoval vnuk Přemysla Otakara I.
- b) Jak se jmenovala první manželka Václava II..
- c) Jak se jmenovala snacha Václava I.
- d) Která dcera Václava II. si vzala za manžela Jana Lucemburského

8) Napiš jména králů vyobrazených v Zbraslavské kronice a zdůvodni, proč mají každý na hlavě jiné koruny i jejich jiný počet.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Obrázek 14 Vyobrazení ze Zbraslavské kroniky (Zbraslavská kronika, 1976, s. 256)

9) Zahraj si na detektiva a zkus zjistit, kdo mohl mít ze smrti Václava III. největší prospěch? Kdo mohl být jeho vrahem nebo si jeho vraždu zaplatit. Svoje badatelské výsledky zdůvodni.

.....

.....

.....

Pokud zůstane nějaký volný čas, doporučuji se podívat na video o posledních Přemyslovcích na kanále Youtube. Je vytvořeno skupinkou pražských studentů zvanou Edisco. Tito nadšenci pro historii vytváří cca 10-15 minutové video výpisky, které velice poutavou formou žákům komentují české, ale i světové dějiny. Prezentují je pod názvem Videovýpisky z dějepisu. Jsou vytvářeny jako příběh, který je protkaný obrázky, mapami, krásně vysvětluje historické souvislosti a dotváří tak ucelený přehled o probírané látce. Samozřejmostí je poutavý komentář uzpůsobený mladým posluchačům.

Díl Poslední Přemyslovci lze shlédnout na tomto odkazu:
<https://youtu.be/yIMMOwjr4S8?feature=shared>

4. DIDAKTICKÝ ROZBOR TEXTU

Navrhovaný učební text o posledních Přemyslovcích je vytvářen pro žáky 7. ročníku 2. stupně základních škol a pro třídu tercii na víceletých gymnáziích. Je rozvržen do dvou vyučovacích hodin, které jsou vedeny samostatně. Toto je totiž obvyklá praxe na většině škol. Samozřejmě lze text použít i při dvouhodinovce a mezi pokládat otázky nebo vkládat různé aktivity, které jsem vložila na závěr učebního textu.

Po důkladném prozkoumání učebnic dějepisu pro 7. ročník základních škol jsem zjistila, že se problematice nemanželských dětí u panovníků nebo šlechticů v době středověku vůbec nikdo nevěnuje. Pokud tuto problematiku nezařadí vyučující sám od sebe do hodin dějepisu, nemají se o ní ve školním prostředí, jak žáci dozvědět. Proto jsem se rozhodla vytvořit tento nový učební materiál, abych žáky seznámila s pojmem levoboček přímo na názorné ukázce nemanželských dětí českého krále Přemysla Otakara II.

Učební text je složen z několika částí. Před samotným učebním textem jsou stanoveny cíle kapitoly, co by měl žák po jejím nastudování umět. Následuje opakování předchozí látky. Žákům jsou kladeny otázky, na některé z nich mohou najít odpovědi v souhrnu předchozích poznatků, který následuje ihned za otázkami nebo mohou sami popřemýšlet.

Pak již následuje výklad nové látky, který je svým obsahem rozdělen na výuku dvou samostatných hodin. První vyučovací hodina se věnuje osobnosti krále Přemysla Otakara II. Žáky seznamuje s jeho nejvýznamnějšími počiny, ale charakterizuje ho i jako člověka. Důležitým prvkem v této části jsou barevné obrázky většinou doplněné o další doprovodný text pro zvědavé studenty. Nedílnou součástí učebního textu tvoří i mapy. Setkala jsem se totiž i s tím, že mapy jsou vloženy až na konci určitého bloku (učebnice Fraus). Zde s nimi mohou žáci s pedagogem ihned pracovat.

Druhá vyučovací hodina představuje poslední dva české krále z rodu Přemyslovců – Václava II. a jeho syna Václava III. Opět tento text seznamuje žáky s jejich osudy, skutky a je stejně jako část věnovaná Přemyslu Otakarovi II. doplněn o obrazovou a mapovou přílohu. Vše zakomponované přímo do textu, aby se s danou informací ihned pracovalo.

Samostatně se pak na konci textu o Václavovi III. v krátkosti věnuji levobočské větvi Přemyslovců. S touto problematikou by se dalo pracovat daleko více, ale bohužel zatím není ve výuce dostatečný prostor, proto i výklad je stručnější. Musela bych vypustit výklad jiné látky. Šlo by se jí ale věnovat například ve volitelném předmětu Praktika z dějepisu, který je na naší škole rovněž vyučován v 7. ročníku.

Za výkladem nechybí slovníček pojmů, které žáci nemusí znát a na konci krátký souhrn nejdůležitějších poznatků.

Závěr učebního textu tvoří použitá literatura, která napomohla k vytvoření daného textu a mohla by sloužit i zvědavým žákům k dalšímu hlubšímu prozkoumání daného tématu. Samozřejmě je také dokladem kvality textu.

Za samotným učebním textem následují ukázky různých aktivit, které se dají použít v různých fázích hodiny, ať už na zopakování, procvičení nebo jen na oživení.

Mnou navrhovaný učební text nese inovativní prvky, které podporují aktivní zapojení žáka do výuky, jeho kritické myšlení, ale i mezipředmětové propojení (například se zeměpisem a informatikou). Poznátky v učebním textu jsou jasně strukturované, chronologicky na sebe navazují. Důležité věci jsou zvýrazněny tučným písmem, které napomáhá k lepšímu zapamatování si významných událostí.

Tento učební text včetně všech doprovodných aktivit jsem si vyzkoušela na ZŠ Vysoké Mýto Javornického na třídě 7.B. Výklad jsem ještě doplnila prezentací, kterou jsem jim promítla na bílou tabuli. Dva ukázkové listy z prezentace vkládám jako přílohu na konec této práce. Jelikož jsem chtěla vyzkoušet všechny aktivity včetně badatelského listu, zabralo mi toto učivo celkem 3 vyučovací hodiny.

5. ZÁVĚR

Hlavním cílem mé závěrečné práce doplňujícího pedagogického studia bylo vytvořit učební text do předmětu dějepis vyučovaného na Základní škole Vysoké Mýto, Javornického. Tématem práce se stala učební látka poslední Přemyslovci.

Mým cílem bylo vytvořit takový učební podklad, který zajistí efektivní výuku, a zároveň udrží pozornost nejen nadanějších žáků, ale i těch slabších. Chtěl jsem, aby výuka byla přístupná všem studentům, ať už mají jakékoli schopnosti, a aby se každý mohl plně zapojit do procesu učení.

Učební materiál je určen pro žáky sedmého ročníku, kde se tato látka probírá. Má za cíl seznámit žáky s klíčovými osobnostmi a jejich nejvýznamnějšími činy. Prezentace by měla poskytnout komplexní pohled na působení posledních Přemyslovců. Tímto způsobem získají studenti ucelený obraz o této historické epoše.

Práce se skládá z teoretické a praktické části, včetně didaktického rozboru navrženého textu. V úvodní části jsem se zaměřila na definování základních pojmů pedagogiky a didaktiky. Druhá kapitola se soustředí na teoretické vymezení pojmů učebnice a učební text. Tímto způsobem je vytvořen komplexní pohled na danou problematiku.

V druhé části závěrečné práce je představena základní škola, pro kterou je učební materiál určen. Následuje samotný návrh učebního textu, který je rozdělen na dvě části. První část představuje osobnost Přemysla Otakara II. a jeho činy. Druhá část se věnuje jeho synovi Václavovi II. a vnukovi Václavovi III. Závěr druhé kapitoly žákům vysvětluje pojem levoboček na osobnosti nevlastního syna Přemysla Otakara II. Mikuláše. Na konci obou částí, a i v textu jsou uvedeny kontrolní otázky na zopakování látky. Nechybí i slovníček a doporučená literatura. Samostatně jsou představeny různé doplňkové aktivity do hodin. Tímto je vytvořen komplexní pohled na danou problematiku.

Na konci každé hodiny by se mělo provést hodnocení a sebehodnocení žáků. Toto hodnocení poskytuje důležitou zpětnou vazbu pro učitele i žáky. Žáci při sebehodnocení rekapitulují, co se naučili během hodiny. Také hodnotí, čemu porozuměli snadno a co jim připadá obtížné, což jim pomáhá identifikovat oblasti, na které se zaměřit pro lepší porozumění.

Diskuze nad probíranou látkou hraje klíčovou roli, protože umožňuje žákovi formulovat řešení úlohy. Pokud žák udělá chybu, může si ji při závěru uvědomit sám. Když to nezvládne, učitel mu pomůže chybu identifikovat a společně ji opravit.

Poslední část práce obsahuje vlastní didaktický rozbor navrženého textu. Sděluje, pro koho je text určen, na kom byl u vyzkoušen.

Stanovené cíle závěrečné práce, tj. vytvoření učebního textu o posledních Přemyslovcích, který žáky zároveň seznámí s pojmem levoboček, byly splněny.

POUŽITÁ LITERATURA

1. BRÉDA, Jiří a Antonín VACEK. *Škola hrou: jak využívat herních prvků ve výuce, aby byl mozek spokojený a děti se lépe učily*. V Praze: Pasparta, 2023. ISBN 9788088429647.
2. ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 807178463x.
3. DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Základní učebnice pedagogiky*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024750392.
4. KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4
5. KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4.
6. KORCOVÁ, Václava. *Dějepis 7: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238558-4.
7. MÁCHA, Petr, Vladimíra HORKÁ a Lucie PEVNÁ. *Hravý dějepis 7: středověk a raný novověk: pro 7. ročník ZŠ a víceletá gymnázia: v souladu s RVP*. Praha: Taktik, 2017. ISBN 978-80-7563-050-6.
8. MANDELOVÁ, Helena. *Středověk: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. Ilustroval Dagmar JEŽKOVÁ. Praha: Kartografie, 1996. Dějepisné atlasy pro základní školy a víceletá gymnázia. ISBN 80-7011-372-3.
9. PECINA, Pavel. *Didaktika odborných předmětů (úvod do oborových didaktik, didaktika odborných předmětů)*. Brno, 2014. Pro bakalářské studium učitelství praktického vyučování. Výuková opora.
10. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.
11. PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.
12. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
13. SIKOROVÁ, Zuzana. *Hodnocení a výběr učebnic v praxi*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7368-412-6.
14. SKALKOVÁ, J.: *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

15. VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024733579.
16. VÁLKOVÁ, Veronika a František PARKAN. *Dějepis 7: pro základní školy*. 2. vydání. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2015. ISBN 978-80-7235-547-1.
17. VYKOUPIIL, Libor, Robert ANTONÍN a Marie FEJFUŠOVÁ. *Dějepis 7: vzdělávací oblast Člověk a společnost*. 7. aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2018. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-996-8.
18. WIHODA, Martin. *Mikuláš I. Opavský mezi Přemyslovci a Habsburky*. Český časopis historický. 2001, ro. 99, s. 209-230. ISSN 0862-6111.
19. *Zbraslavská kronika: Chronicon aulae regiae*. 2. opr. vyd., ve Svobodě 1. Praha: Svoboda, 1976. Členská knihnice (Svoboda).
20. ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4590-9.
21. Emperor Frederick II. Original uploader was Pastorius at cs.wikipedia – Original source: Archiv České koruny 1158-1935, inv. č. 2, 1212, 26. září, Basilej (<http://www.mvcr.cz/archivnictvi/nkp/ack.html>) Transferred from cs.wikipedia; Transfer was stated to be made by User:sevela.p., Volné dílo. [Cit. 19.5.2024] Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3613431>
22. Anton Petter – <https://www.aukceobrazu.eu/>, Volné dílo. [Cit. 19.5.2024] Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=93287797>
23. Jan Antonín Venuto – Österreichische Nationalbibliothek, bildarchivaustria.at #10C3F22F, Volné dílo. [Cit. 18.5.2024] Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=113819351>
24. Zdeněk Fiedler – Tento obrázek byl nahrán v rámci projektu Wiki miluje památky 2013., CC BY-SA 3.0. [Cit. 18.5.2024] Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=28363453>
25. Triminos als Übung und Wiederholung. [Cit. 18.5.2024] Dostupné z: <https://schule.paul-matthies.de/Trimino.php>
26. Erb_Přemyslovců.png: copy of Daniel Zeman's upload derivative work: Petr Wudi (talk) – Erb_Přemyslovců.png, Volné dílo. [Cit. 18.5.2024] Dostupné z: <http.s://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=14613677>

27. Kontrolní slepá mapa Evropy. [Cit. 19.5.2024] Dostupné z:
<https://www.starchild.store/zemepis/kontrolni-slepa-mapa-evropy/>
28. U nás 4: Poslední Přemyslovci | Videovýpisky z dějepisu. [Cit.19.5.2024]
Dostupné z:
https://www.youtube.com/watch?app=desktop&feature=shared&v=yIMMOwj_r4S8

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Ukázka prezentace doplňující výklad o posledních Přemyslovcích

Příloha B: Učební text z učebnice používané na naší škole

Příloha C: Další varianty stejného zadání wordwallu

PŘÍLOHA A: Ukázka prezentace doplňující výklad o posledních Přemyslovcích

Přemysl Otakar II.

vláda: 1253 – 1278
král „železný a zlatý“ – nejmocnější panovník ve střední Evropě
(těžba stříbra: [Jihlava](#), [K.Hora](#))

svatba s [Markétou Babenberskou](#) → zisk [rakouských zemí](#)

1260 – vítězství v [bitvě u Kressenbrunn](#) nad uherským králem [Bélou IV.](#)
zisk: [Korutany](#), [Kraňsko](#), [Štýrsko](#)

zakládání nových královských měst ([Vysoké Mýto](#), [Č.B.](#), [Písek...](#)), hradů ([Bezděz](#)), klášterů

↓
odpor české šlechty (především jihočeských [Vítkovců](#))

Václav II.

vláda: 1278 - 1305
do roku 1283 regentská vláda bratrance [Oty Braniborského](#)

rozšířena těžba stříbra v Kutné Hoře nová mince: [pražský gros](#)

významný rádce: [Záviš z Falkenštejna](#) (1290 popraven během tažení x [Vítkovcům](#))

1300 – po svatbě s polskou dědičkou [Eliškou Rejčkou](#) se Václav II. stal polským králem

1301 – pro syna Václava III. získal uherskou korunu (vymřeli [Arpádovci](#))

zdroj: Vlastní prezentace poslední Přemyslovců

PŘÍLOHA B: Učební text z učebnice používané na naší škole

VRCHOLNÝ STŘEDOVĚK

Úspěchy a nečekané pády posledních Přemyslovců

Hrad Zvíkov, původně nazývaný Klingenberg

Dnes je okolí hradu zatopeno. Vznikla zde vodní nádrž. Zjistíte v jiných zdrojích, jak se jmenují řeky, na jejichž soutoku byl hrad postaven. Zdůvodněte, proč měl původně německý název.

Anežka Přemyslovna vynikala svou pokorou a láskou, se kterou sloužila nemocným lidem. V listopadu 1989 byla svatořečena jako Anežka Česká.

Vyobrazení Anežky České na bankovce, ilustrace od Oldřicha Kulhánka

Anežský klášter v Praze je jedna z prvních gotických staveb v českých zemích. Podle koho byl nazván?

Proto my, přihlížeje k službám, které veškerý lid Čechů od dávného času věrně a oddaně prokazoval císařství římskému, a že jejich jasný král Otakar nás zvolil císařem, i my jej králem ustanovujeme a potvrzujeme a České království jemu i jeho nástupcům na věky propůjčujeme. Také povolujeme, aby on a jeho nástupci drželi všechny hranice, které zmíněnému království patří.

(Zlatá bula sicilská, vydaná římským králem Fridrichem II. v roce 1212. Označení listiny vzniklo podle pečeti, již byla opatřena. Fridrich II. použil pečeti, které používal jako sicilský král.)

Spodní část Zlaté buly sicilské s pečeti

Kdo vydal tuto listinu? Ze kterého století pochází? **S** Objasněte slovo **bula**. Zdůvodněte název listiny. **C 054** Vyhledejte, kterému českému králi byla určena. Které jistoty touto listinou získal? Doložte citací z dokumentu, že se výhody vztahovaly i na dědice českého trůnu.

Přemysl Otakar I. získal dědičný královský titul

Poté zavedl změny v nástupnickém řádu. Začala platit zásada **prvorozenectví**, podle níž měl nárok na trůn vždy nejstarší panovníkův syn. Přemysl Otakar I. budoval hrady a dal popud k založení prvních královských měst. V Čechách mezi ně patřily Litoměřice a Hradec Králové, na Moravě Uničov, Bruntál nebo Znojmo.

046 Zhodnotte výhody, které mělo prvorozenectví oproti stařešinskému řádu.

Rozmach Českého království pokračoval za Václava I.

Také Václav I. pokračoval v budování gotických hradů. V loveckém revíru na řece Berounce založil Křivoklát a Týřov. Nejvýstavnějším hradem byl však Zvíkov. Královský dvůr ovládla rytířská kultura, která k nám pronikala především z německých zemí. Panovníka napodobovala také česká šlechta. Začala stavět hrady, jimž dávala okázalá německá jména. Za Václava I. vznikala další královská města. Nejnáročnější akcí byly stavební úpravy **Starého Města pražského**, které bylo důkladně opevněno příkopem a kamennou hradbou s věžemi. Václavova sestra **Anežka** založila řád křižovníků s černou hvězdou. Jeho cílem bylo zakládat špitály a starat se o ne-

Jak se nazýval nový stavební sloh, který v době Václava I. pronikal do českých zemí? Shrňte, jakým způsobem se zde prosadila rytířská kultura. **027** Jaká pravidla s ní byla spojena?

Přemysl Otakar II. rozšířil české panství až k Jaderskému moři

Jako osmnáctiletý se oženil s asi padesátiletou vdovou, která byla dědičkou rakouských zemí. Z manželství nevzešli žádní potomci, a proto se Přemysl rozhodl rozvést. Druhým sňatkem s vnučkou uherského krále upevnil mír s Uhrami. Získal Chebsko a smlouvou

66

VRCHOLNÝ STŘEDOVĚK

připojil vévodství Korutany a Kraňsko. Přemysl Otakar II. založil přibližně padesát měst. Jeho rozpínavost pocítovali sousedé jako nebezpečí a podpořili proti němu Rudolfa Habsburského, kterého zvolili římským králem. To vedlo ke konfliktu mezi oběma panovníky. Před rozhodující bitvou vypověděla Přemyslovi poslušnost část české šlechty v čele s rodem Vítkovců. 26. srpna 1278 se u Suchých Krut na **Moravském poli** rozhodlo v bitvě, v níž český král padl. Vítězný Rudolf Habsburský si dočasně ponechal Moravu. Čechy měl spravovat poručník teprve osmiletého Václava II., jeho bratranec Ota V. Braniborský. V zemi panoval chaos a kvůli neúrodě nastal i hladomor.

M 054B Popište územní zisky Přemysla Otakara II. Vyhledejte, kde došlo k jeho osudové bitvě. **M 055B** Shrňte, která významná královská města byla založena v době vlády posledních Přemyslovců. **S** Ověřte význam slova **poručník**.

Václav II. nastoupil na trůn jako dvanáctiletý

Situace v zemi se zlepšila s rozmachem těžby stříbrných rud na Jihlavsku a v okolí Kutné Hory. Ta se stala druhým největším městem českého království. Kolem roku 1300 se zde těžilo zhruba 41 procent všeho stříbra v Evropě. Václav II. povolal odborníky z Itálie, aby vypracovali nová pravidla pro dolování rud – **horní zákoník**.

Ve Vlašském dvoře v Kutné Hoře byla zřízena centrální mincovna, která razila novou minci **pražský groš**. Pražské groše byly pro polská knížata z rodu Piastovců jedním z důležitých znaků hospodářské síly Českého království. Díky tomu Václav II. dosáhl korunovace polským králem. Další příležitost se Přemyslovcům naskytila na uherském trůně. V rodě Arpádovců nezbyl žádný mužský potomek, uherští šlechtici si proto vybrali za panovníka Václava III., syna českého krále Václava II.

Král Václav II. proslul jako mecenáš básníků a hudebníků – minesengrů. Určete, podle čeho poznáte Václava II. na iluminaci ze 14. století. Ve které části iluminace jsou zachyceni hudebníci? Vyvodte charakteristické znaky gotické módy.

Václavem III. přemyslovská dynastie vymřela po meči

U Václava II. naplno propukla tuberkulóza a on jí ve 34 letech podlehl. Jeho syn Václav III. se chystal k vojenské výpravě do Polska, aby obhájil po otci zděděný titul polského krále. Během pobytu v Olomouci byl však roku **1306 zavražděn**. Dodnes přesně nevíme, kým a proč. Pro český trůn bylo třeba najít nového nástupce.

Shrnutí

Mocenské úspěchy posledních Přemyslovců umožnila bohatá naleziště stříbra, zakládání hradů a měst i rozsáhlá kolonizace. Smrtí Václava III. vymírá rod Přemyslovců, který vládl více než 400 let.

- 1 Shrňte, které panovníky řadíme mezi poslední Přemyslovce.
- 2 Co lze přiřadit mezi úspěchy posledních Přemyslovců? Jakými prostředky jich dosahovali? Co patří naopak mezi jejich nečekané pády?

Které období českých dějin připomíná opera **Bedřicha Smetany Braniboři v Čechách**?

Vlašský dvůr je do dnes významnou památkou Kutné Hory. Jeho název je odvozen od staročeského slova Vlach, které znamenalo Ital. Zdůvodněte název této stavby na základě lekce.

Svatoštěpánská koruna uherských králů

Jádro středověkého Uherského království tvořilo dnešní Maďarsko. Toto království však zahrnovalo např. také Slovensko, Chorvatsko a část Rumunska a Ukrajiny.

Která naše města mají ve svém názvu slovo uherský? Ve které části České republiky leží?

PŘÍLOHA C: Další varianty stejného zadání wordwallu

Poslední Přemyslovci

Sdílet

Upravit obsah <> Vložit Nastavit zadání úkolu Více ▾

Poslední Přemyslovci

Sdílet

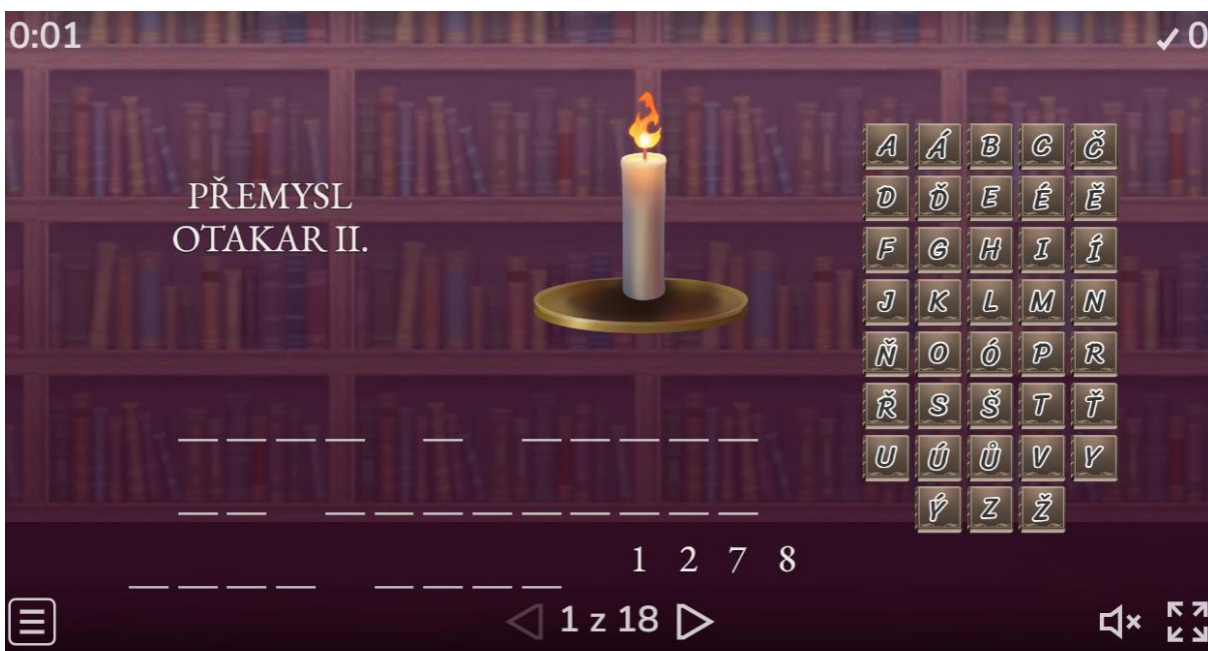
Upravit obsah <> Vložit Nastavit zadání úkolu Více ▾

Poslední Přemyslovci

Sdílet

Upravit obsah Vložit Nastavit zadání úkolu Více

Poslední Přemyslovci

Sdílet

Upravit obsah Vložit Nastavit zadání úkolu Více

0:10

Poslední Přemyslovci

🔒 Sdílet

✎ Upravit obsah <> Vložit Nastavit zadání úkolu | Více ▾

0:21

An interactive interface with a dark background and a bookshelf. On the left, a scrollable text box contains the text "zakládal nová města a hrady". To the right, there are three book icons labeled A, B, and C. Book A is blue and labeled "PŘEMYSL OTAKAR II.". Book B is blue and labeled "VÁCLAV II.". Book C is purple and labeled "VÁCLAV III.". A progress bar at the top shows the current position at 0:21. A checkmark and the number 0 are in the top right corner.

Poslední Přemyslovci

🔒 Sdílet

✎ Upravit obsah <> Vložit Nastavit zadání úkolu | Více ▾

Poslední Přemyslovci

Sdílet

Upravit obsah </> Vložit Nastavit zadání úkolu | Více ▾

zdroj: Vlastní tvorba autorky. [Cit. 26.5.2024] Dostupné z:

<https://wordwall.net/cs/resource/73872891/posledn%c3%ad-p%c5%99emyslovci>